

3.8. СТРАТЕГІЇ ПРОФСПІЛКОВОГО РУХУ АВСТРАЛІЇ ПІД ЧАС БУДІВНИЦТВА «СУСПІЛЬСТВА ДОБРОБУТУ» (1940–1970 рр.)

Концепція «суспільства добробуту» є невід’ємною частиною теорії «соціальної економіки». «Соціальна економіка», за висловом Р. Мішра, вивчає закони та закономірності «розширеного порядку людської співпраці», шукає «соціальний компроміс», аби створити «загальний добробут» у нашому складному й суперечливому світі [183].

Концепція «суспільства добробуту» ґрунтується на визнанні того, що люди здебільшого – наймані працівники, тобто економічно залежні особи. Тому мета «держави добробуту» – зменшити болісні наслідки економічної залежності, що неминуче загрожують людині в сучасній ринковій економіці, де пріоритетом є підвищення ефективності економічної системи, пом’якшити суперечності між негативними соціальними наслідками розвитку ринкового середовища, заснованого на вільній конкуренції, та реальними можливостями існування й відтворення кожної особи в цій системі організації господарства. Як справедливо зазначив Ф. Кастлес: «Держава добробуту все більше стає гарантом конструктивної плюралістичної солідарності та соціальної рівноваги» [184, р. 537].

Історичний розвиток концепції «суспільства добробуту» (від вибіркового до майже універсальних програм соціального забезпечення, від мінімальних до оптимальних стандартів виплат, від належного збереження прибутків до повного комплексу соціальних послуг) без сумніву пов’язаний із розвитком профспілкового руху. Два найхарактерніші типи визначення добре ілюструють цю дилему. Одне з них формулює суть «суспільства добробуту» в термінах мінімальних стандартів у сферах доходів, охорони здоров’я, житла, продуктів та освіти, котрі держава забезпечує як компонент політичних прав кожного громадянина [185, с. 45].

У другому випадку «суспільство добробуту» ототожнюється зі свідомим використанням державної влади для модифікації ринкових сил у трьох відносинах: гарантувати мінімум доходу окремим індивідам і сім'ям, незалежно від ринкової ціни їхньої власності й роботи; обмежити незабезпеченість, давши окремим індивідам та сім'ям можливість упоратися з різними непередбаченими обставинами; гарантувати для всіх громадян, незалежно від класу й статусу, найкращі стандарти соціальних послуг, доступних на даний момент.

Конституція Австралії не містить прямих вказівок на соціальність держави, лише за формальною ознакою одне її положення можна розглядати як визнання даного принципу. Так, згідно з пунктом 5 ст. 51 Конституції Австралії від 1900 р. (що набула чинності 1901 р.), який містить перелік законодавчих повноважень Парламенту Австралії, Парламент, з урахуванням положень даного конституційного акта, має право приймати закони для забезпечення миру, порядку, надання допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, надання пенсій удовам, грошового забезпечення для дітей, надання допомоги з безробіття, хвороби, лікарняних і фармацевтичних виплат, надання медичних та стоматологічних послуг, виплат студентам і сім'ям. На регіональному рівні ситуація дещо інша. Аналіз конституційних актів штатів і територій Австралії дав змогу виявити в деяких з них більш виражене визнання принципу соціальності держави. Відповідні положення зазначених нормативно-правових актів є досить схожими.

Якщо говорити про термінологію, то в зазначених актах використовується саме поняття «достатку», а не «соціальності», проте в цьому дослідженні ми використовуємо обидва терміни як синонімічні. Звернемося до неоднозначної історії розвитку соціальної держави в Австралії. За винятком хіба що приблизно десятиліття, історія австралійської держави добробуту в першій половині ХХ ст. і після Другої світової війни така, що в Австралії пізніше було реалізовано вже поширені в багатьох інших соціальних державах схеми, а

рівень відповідних витрат був найнижчим порівняно з іншими країнами [186, с. 51].

При цьому, якщо говорити про окремі заходи щодо соціального забезпечення, Австралія є однією з держав, у яких соціальна політика, котра передбачає надання пенсій за віком, встановлює мінімальні стандарти заробітної плати, почала проводитися порівняно рано. 1908 р. утвердження стандартів гідного життя людини стало ознакою досягнення соціального «контракту», спрямованого на забезпечення справедливості для всіх [187, с. 56].

Однак до початку 1920-х рр. судді Верховного суду Австралії прийняли новий підхід до тлумачення Конституції Австралії від 1900 р. (що набрав чинності 1901 р.) [188], який відкинув поняття конституції як контракту, реалізувавшись практично для федералізму. Такий підхід мав вирішальне значення для фінансової централізації Австралії в першій половині ХХ ст., а відповідно, і для створення національної соціальної держави.

При цьому однією з основних перешкод для реалізації концепції соціальної держави, на думку В. Телджоган, були саме конституційні положення щодо поправок до самої Конституції Австралії. Проте деякі зміни тексту Конституції проводились, і найважливішим з погляду подальшого розвитку держави добробуту Австралії був поділ повноважень між регіонами і федерацією [189, р. 393].

Проблему необхідно вивчати з трьох точок зору: історичної, політичної та правової. Тільки в цій триєдності формування руху профспілок, апогей його розвитку, динаміка та перспективи можуть бути як слід досліджені. Ми можемо виділити кілька етапів розвитку профспілкового руху.

Початковий етап створення та зміцнення діяльності профспілок припадає на 1788–1849 рр. і він пов'язаний зі специфікою її перших поселенців. Як відомо, першими європейцями, які заселили Австралію, були засуджені. Їхні страйки і призвели до виникнення профспілок.

З 1781 по 1804 рр. пройшла низка страйків, зокрема велике повстання Касл – Хілл, у ході яких ув'язнені вимагали видавати пайок не раз на тиждень, а щодня. Значну й важливу роль у зародженні профспілкового руху відіграла історія Джеймса Стрейтера, засудженого 1822 р. до 522 ударів батоном, місячного ув'язнення та 5 років каторги за те, що він підбурював інших робітників свого господаря об'єднатися для страйку. З юридичного погляду дані події вплинули на прийняття акта, який хоча б якось закріпив рамки профспілкового руху, позначив його права [190, р. 219].

У XVIII ст. офіційне визнання за робітниками права на об'єднання фактично означало б вилучення в панівного класу головного важеля управління – беззастережної влади над людським капіталом.

І якщо філософсько-правова думка того часу (Вольтер, Руссо, д'Аламбер, Монтеск'є) трохи зазирнула в майбутнє, то це майбутнє навряд чи стосувалось австралійських реалій через особливості населення країни та її територіальної віддаленості від світових центрів філософської думки. Для метрополії, якою на той час для Австралії була Велика Британія, наділення мешканців колонії правом створювати профспілки та вступати туди означало б лише одне – менш ефективну експлуатацію робочої сили, зниження своїх надприбутків [191]. Хоча Велика Британія й була історично першою державою, де виникли профспілки, для колоній законодавчого акта щодо подібних привілеїв прийнято не було.

Домінування ремісничої системи пережило Велику депресію та Другу світову війну й процвітало під час післявоєнного буму. Цікавою є здатність комуністичного профспілкового керівництва прищепити радикальну політику консервативній профспілковій партійній організації. Як і багато інших профспілкових рухів, австралійський став неефективним під час Великої депресії 1930-х років, і профспілкові активісти, пов'язані з Комуністичною партією Австралії, значною мірою відновили рух у 1940-х рр.

У свою чергу, загроза комунізму спонукала робітничий рух, заснований на католицькій церкві, виступити проти російських правих. Ідеологічне

суперництво між двома таборами визначило післявоєнну історію профспілки, але, незважаючи на філософські зобов'язання лівих промислових профспілок, ремісничі традиції залишилися в основному незмінними.

Справді, історики комуністичної традиції описують це покоління лівих профспілкових лідерів як «догматичних прагматиків», визнаючи їхню здатність поєднувати риторику класової боротьби зі скромнішою та традиційнішою практикою профспілкової економіки. Зокрема у металургійній промисловості профспілки можуть максимізувати віддачу від ринків кустарної праці та використовувати зв'язки з іншими профспілками для встановлення нових «стандартів спільноти».

Арбітражна система, як форма профспілкової практики, мала останній значний момент на початку 1980-х рр., коли профспілки металургії вибороли скорочений робочий тиждень (38 годин) і високу заробітну плату.

1828 р. ознаменувався прийняттям Закону про регулювання відносин робітників і майстрів (*«Masters and Servants Acts»*) [192, р. 107], що врегулював локаути, а також заборонив застосовувати жорстокі заходи щодо робітників. З 1830 р. поступово формувалися галузеві профспілки (профспілка кораблебудівників 1831 р., червонодеревників 1833 р.). 1879 р. був створений попередник сучасної Австралійської ради профспілок – Міжколоніальний конгрес профспілок (*Intercolonial Trades Union Congresses*), а 1881 р. нарешті було прийнято Закон про профспілкові організації (*Trade Union Act 1881*). Після цього кількість учасників профспілкового руху досягла майже 585 тис. [193, р. 120].

1828 р. було створено Австралійську раду профспілок (*Australian Council of Trade Unions (ACTU)*). Нині Рада діє в таких напрямках безпеки праці: справедливість відносин між працівником і роботодавцем, права працівників; екологічна безпека робочих місць (зменшення забруднення, збільшення енергетичної ефективності та ін.); рівність в оплаті праці для жінок та чоловіків;

розвиток пенсійної системи через схему пенсійних фондів; впровадження нової схеми надання відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами [194, р. 86].

1984 р. кількість членів профспілок становила 5 228 522 осіб. Досить високий рівень довіри австралійських працівників до профспілок видобули у тяжкій багаторічній боротьбі. Профспілкове лобі відстояло права працівників на щорічну оплачувану відпустку, на оплату понаднормових робіт, забезпечення охорони праці, компенсації за пошкодження здоров'я на виробництві та ін. [195 р. 407].

Профспілковий рух в Австралії зміцнів у 1890-ті рр. 1891 р. за його ініціативою було офіційно створено Лейбористську партію. 1950 р. 56% працевлаштованих перебували у профспілках. Найбільші профспілки – Федерація австралійських учителів, Федерація робітників-металургів та Федерація австралійських робітників. Профспілки все ще дуже впливають на політику Австралійської лейбористської партії, але їх контроль над членами парламенту та позапарламентською партійною «машиною» послаблюється. Останніми роками членів профспілок меншає.

Ділові, фермерські та професійні об'єднання організовані на національному рівні. Великий вплив має, наприклад, Національна конфедерація фермерів.

Професійне товариство лікарів – Австралійська медична асоціація – ймовірно, найпотужніша і найдієвіша з усіх профспілок та професійних об'єднань. Проте поряд з нею функціонують Товариство приватних лікарів і Реформаторське товариство лікарів. Прикладами інших професійних об'єднань є Товариство права, Інститут інженерів та Інститут громадських бухгалтерів.

Сектор підприємництва теж має кілька об'єднань. У Раді підприємців Австралії представлені найбільші приватні компанії. Конфедерація австралійської промисловості поєднує низку значних галузевих промислових товариств, наприклад Асоціацію торгівлі металами.